



คู่มือ

การป้องกันการบุกรุกพื้นที่สวนป่า

จัดทำโดย

งานสวนป่าบ้านหลวง - แม่หลักหมื่น

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เขตเชียงใหม่

คำนำ

เนื่องจากจำนวนประชากรของประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น สถานการณ์ความต้องการพื้นที่ในการดำรงชีวิต หรือประกอบอาชีพของราษฎรมีปริมาณสูงขึ้นตามไปด้วย พื้นที่ในความดูแลของส่วนราชการจึงเป็นเป้าหมายแรกที่กลุ่มราษฎรต้องการ โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ในธรรมชาติอย่างยั่งยืน ความรับผิดชอบของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าออร์ปกับรัฐบาลได้มีนโยบายในการปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ จึงเกิดกลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมเป็นธรรม (ขปส. หรือ P-Move) ขึ้นเพื่อเรียกร้องสิทธิในที่ดินของรัฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารทรัพยากร

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) เป็นรัฐวิสาหกิจ ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภารกิจหนึ่งคือการปลูกสร้างสวนป่าไม้เศรษฐกิจ ดังนั้นจึงมีพื้นที่สวนป่าที่ต้องปลูกดูแล บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ไม้ที่ปลูกตามหลักวิชาการและการบริหารจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืน โดยพื้นที่สวนป่าที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อ.อ.ป. จึงเป็นเป้าหมายหนึ่งของความต้องการที่ดินของกลุ่มราษฎรที่จะบุกรุกหรือเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่า และเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สวนป่าในสังกัดขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ต้องดำเนินการรับมือแก้ไขปัญหาการบุกรุกของกลุ่มราษฎร ซึ่งในปัจจุบันได้มีการบุกรุกพื้นที่สวนป่าเพิ่มมากขึ้น ทุกๆ ปี จึงต้องมีมาตรการหรือแนวทางในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่สวนป่า

1.การป้องกันและรักษาพื้นที่สวนป่า

1.1 สำรวจจริงวัด จัดทำพิกัดพื้นที่เป็นหลักฐาน พร้อมจัดทำป้ายแสดงรายละเอียดแปลงปลูกสร้างสวนป่า และพื้นที่ที่สวนป่าใช้ดำเนินกิจกรรมตามภารกิจเพื่อแสดงสิทธิในการใช้ประโยชน์และการครอบครองดูแลพื้นที่ พร้อมทั้งปักฝักรูปหลักฐานแสดงแนวเขตพื้นที่ที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ใช้ประโยชน์



1.2 ประชาสัมพันธ์แนวเขตพื้นที่สวนป่าที่อยู่ในความรับผิดชอบ และภารกิจของสวนป่า ตลอดจนบทบาทของสวนป่าที่มีต่อการพัฒนาความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งการจัดทำหนังสือแจ้งต่อหน่วยงานส่วนราชการ ที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศาลาประชาคม หรือแผ่นพับแจกจ่ายประชาสัมพันธ์ หรือประชุมชี้แจง เสวนาให้กับชุมชนในโอกาสต่างๆ หรือแต่งตั้งพนักงานมวลชนสัมพันธ์ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และเชื่อมสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างชุมชนกับสวนป่า



1.3 ปรับทัศนคติ โดยการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ ต่อชุมชนรอบๆ สวนป่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของการปลูกสร้างสวนป่าเศรษฐกิจของสวนป่า องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.4 บางพื้นที่อาจต้องบูรณาการกับส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาท และหน้าที่ในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ เช่น ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยงานวิโยธิน หน่วยป้องกันและรักษาป่า เป็นต้น ในการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่สวนป่ากับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐอื่นๆ ออกลาดตระเวนตรวจตราป้องกันการบุกรุกพื้นที่สวนป่า เป็นระยะ ๆ



1.5 จัดชุดออกตรวจตราป้องกันการบุกรุกพื้นที่สวนป่าอยู่เป็นประจำหรือจัดให้มีกิจกรรมการดูแลบำรุงรักษาในพื้นที่แปลงปลูกสร้างสวนป่า อยู่เป็นเนืองๆ เพื่อแสดงการสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่า



1.6 จัดทำมาตรการ แนวทาง เงื่อนไข ข้อตกลง ประชามติ โดยราษฎรมีส่วนร่วม ในแต่ละท้องที่สวนป่า กรณีการเข้ามาใช้ประโยชน์ในบริเวณพื้นที่สวนป่า ของชุมชนโดยรอบสวนป่า เพื่อให้การเข้าไปใช้ประโยชน์ในบริเวณพื้นที่สวนป่าสำหรับดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ขัดกับระเบียบข้อกฎหมาย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และบุกรุกพื้นที่สวนป่า โดยจัดให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่สวนป่าอย่างยั่งยืน เช่นการเก็บหาของป่า เพื่อนำมาเป็นอาหาร ยารักษาโรค หรือประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว เป็นต้น

1.7 ปลุกจิตสำนึกให้ชุมชนโดยรอบพื้นที่สวนป่า ให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในพื้นที่สวนป่า ในการหวงแหน ดูแล ป้องกันพื้นที่สวนป่าจากการบุกรุกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ซึ่งตนเองเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าอยู่ก่อนหน้าแล้ว ตามขบวนการเข้าไปใช้ทรัพยากรในพื้นที่สวนป่าอย่างถูกต้องและยั่งยืน

2.การทวงคืนพื้นที่สวนป่า

2.1 การใช้ข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ แนวทาง หลักเกณฑ์ และนโยบายในการทวงคืนพื้นที่สวนป่า ตามขั้นตอนอย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดความโปร่งใส และความเป็นธรรม

2.2 เมื่อพบการบุกรุกพื้นที่สวนป่า ให้ผู้ปฏิบัติงานสวนป่า แสดงตนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและแจ้งสิทธิในการดูแลและใช้ประโยชน์พื้นที่ พร้อมเจรจากับผู้บุกรุกให้ออกและรื้อถอนพร้อมย้ายสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ออกจากพื้นที่สวนป่าในความรับผิดชอบดูแล หากผู้บุกรุกไม่ดำเนินการย้ายออกโดยสันติ ให้ดำเนินการแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

(เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้โดยตำแหน่ง) ในท้องที่ที่พื้นที่กรณีตั้งอยู่ และหากผู้บุกรุกไม่ได้อาศัยอยู่ในการปกครอง

ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชำต้น ให้แจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของผู้ถูกบุกรุกที่อยู่ในการปกครองด้วย พร้อมแจ้งผู้บุกรุกเป็นลายลักษณ์อักษรให้ออกจากพื้นที่ตามขั้นตอนของกฎหมาย หากผู้บุกรุกไม่ออกจากพื้นที่อีกให้ดำเนินการแจ้งความดำเนินคดี ตามกฎหมายต่อไป

2.3 ในกรณีผู้บุกรุกพื้นที่สวนปามากาน ให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน หากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นผู้มีสิทธิให้เจรจาผู้บุกรุกให้ออกจากพื้นที่ตามกฎหมาย หากผู้บุกรุกไม่ออกจากพื้นที่ให้ดำเนินการตามขั้นตอนในข้อ 2.2 เมื่อพิสูจน์สิทธิแล้วหากผู้บุกรุกมีสิทธิในที่ดินกรณีให้นำเข้าคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณา

2.4 ในกรณีการดำเนินงานทวงคืนพื้นที่สวนป่าเกินกำลังที่สวนป่าจะปฏิบัติได้ ให้บูรณาการหน่วยงานต่างๆ เช่น ทหาร ตำรวจ หน่วยงานวิโยธิน หน่วยป้องกันและรักษาป่า หรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นต้น จัดชุดดำเนินการทวงคืนพื้นที่สวนป่า เพื่อให้ได้พื้นที่สวนป่าที่ถูกบุกรุกกลับคืนมา

3. การฟื้นฟูพื้นที่สวนป่าที่ถูกบุกรุก

3.1 เมื่อดำเนินการทวงคืนพื้นที่สวนป่าจากผู้บุกรุกได้แล้ว ให้สวนป่าพิจารณาจัดทำแผนและขออนุมัติดำเนินการตามขบวนการทางงบประมาณในการฟื้นฟูพื้นที่สวนป่าโดยเร็ว

3.2 ในกรณีที่ผู้บุกรุกยินยอมออกจากพื้นที่ มีความเต็มใจร้อน ให้สวนป่าบูรณาการกับหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ อื่นๆ ที่ไม่จำเป็นต้องใช้ที่ดินในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ต่อไป

3.3 ในกรณีที่ผู้บุกรุกยินยอมออกจากพื้นที่ มีความเต็มใจร้อน ไม่ประสงค์ประกอบอาชีพอื่นตามข้อ 3.2 โดยมีความประสงค์จะปลูกพืชหรือทำวนเกษตรในบริเวณพื้นที่สวนป่าและสวนป่ามีพื้นที่ในแปลงสวนป่าที่เหมาะสมในการจัดการตามระบบวนเกษตร ให้ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริม ผู้บุกรุกที่ยินยอมออกจากพื้นที่กรณี เพื่อสร้างรายได้บรรเทาความเดือดร้อนต่อไป

3.4 การป้องกันการบุกรุกพื้นที่สวนป่าและการฟื้นฟูพื้นที่สวนป่า วิธีหนึ่งคือการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับราษฎรโดยรอบพื้นที่สวนป่า โดยการให้ราษฎรที่เดือนร้อนเหล่านั้นเข้ามาทำประโยชน์ในที่ดินสวนป่าในแบบวนเกษตร โดยสวนป่าต้องบริหารจัดการที่ดินแปลงสวนป่าตามหลักวิชาการป่าไม้ทางด้านวนวัฒนวิธี และความเหมาะสมทั้งจำนวนพื้นที่จัดการลักษณะพื้นที่ที่ดำเนินการได้ โดยอาจพิจารณาดำเนินการตามโครงการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อพัฒนาชนบท (คปช.) ของ อ.อ.ป. ก็ได้หรือเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการปลูกสร้างสวนป่าและใช้ประโยชน์ไม้สวนป่าอื่นๆ โดยแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับผู้เข้าร่วมอย่างเป็นธรรม และมีความเหมาะสม

3.5 กรณีการฟื้นฟูพื้นที่ที่ถูกบุกรุกไม่สามารถดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อเศรษฐกิจได้ ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ให้สวนป่าพิจารณาดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่โดยวิธีการอื่นๆ หรือการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการอนุรักษ์ในเขตสวนป่า เช่น จัดทำเป็นสวนรวมพรรณไม้ , สวนศึกษาพันธุ์ไม้ หรือปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น โดยดำเนินการร่วมกับชุมชน และบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ

4. มาตรการอื่นๆ

4.1 จัดให้ผู้ปฏิบัติงานสวนป่า ให้ความรู้ด้านกฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ ในการดำเนินงาน ด้านป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่สวนป่า สร้างความเข้าใจโดยการฝึกอบรม สอนงานจากผู้มีประสบการณ์ หรือการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน เป็นต้น

4.2 บูรณาการและใช้องค์ความรู้เทคโนโลยีด้านภูมิศาสตร์สนเทศ ในการบริหารจัดการปัญหาการบุกรุกพื้นที่สวนป่าให้ก่อประโยชน์สูงสุด

4.3 ติดตามนโยบายการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ทั้งจากรัฐบาลและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งศึกษาแนวทางการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐจากหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ตลอดจนติดตามข่าวสารการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐอื่นๆ เพื่อเป็นตัวอย่างแนวทางปฏิบัติมาประยุกต์ใช้กับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่สวนป่าเศรษฐกิจขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ต่อไป

4.4 ดำเนินการตามแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และแนวทางตามมติของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เกี่ยวข้อง